

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента,

**кандидата медичних наук, доцента Ляхової Наталії Олександрівни
на дисертаційну роботу Корнети Олександра Миколайовича
на тему: «Медико-соціальне обґрунтування оптимізованої
функціонально-організаційної моделі надання медичної допомоги
військовим в умовах російсько-української війни», подану на здобуття
ступеня доктора філософії до фахового семінару Полтавського
державного медичного університету, для розгляду та проведення
попередньої експертизи захисту дисертації на здобуття ступеня доктора
філософії в галузі 22– «Охорона здоров'я», за спеціальністю 222 –
«Медицина»**

Актуальність теми дисертаційної роботи

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну, розпочате 24 лютого 2022 року, є першим прикладом широкомасштабних бойових операцій (ШБО) у 21 столітті, що поєднують збройні сили державних структур із летальністю сучасних технологій озброєння. Російсько-українська війна є затяжною, включає мобільну та статичну фази, бойові дії в міських та сільських умовах, а також засвідчила поширення безпілотників, баражуючих боєприпасів та спрямованих ракетних атак на додаток до звичайної військової тактики. Ці реалії в сукупності призводять до високої кількості тяжко поранених у бойових діях, що створює навантаження на військову та цивільну системи охорони здоров'я в Україні.

Вплив численних негативних чинників призводять до розриву традиційних ланцюгів постачання, руйнування інфраструктури, дефіциту кваліфікованих кадрів та ресурсів, а також обумовлює необхідність адаптації до нових викликів, таких як масові поранення, психоемоційні травми та епідеміологічні ризики. Оскільки картина загальної захворюваності змінилася у бік вогнепальних травм, то в організації медичної допомоги необхідно врахувати цілісну систему надання медичної допомоги

військовослужбовцям, починаючи з евакуації з поля бою і закінчуючи тривалим лікуванням в цивільному або військовому стаціонарі закладів охорони здоров'я з подальшим його продовженням в амбулаторних умовах.

Тому, дисертаційне дослідження Корнети Олександра Миколайовича, присвячене обґрунтуванню та розробці заходів оптимізованої функціонально-організаційної моделі надання медичної допомоги військовим в умовах російсько-української війни, є актуальним науковим завданням, що має вагоме теоретичне і практичне значення.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача

Дисертаційна робота О. М. Корнети є завершеною науковою працею, що виконана на належному науково-методичному рівні. Представлена робота характеризується коректною структурою і логічною послідовністю викладення матеріалу. Мета сформульована чітко й узгоджується з поставленими завданнями, що послідовно відображають основні етапи реалізації наукового задуму та забезпечують досягнення визначеного результату. Теоретичне підґрунтя дослідження становить ґрунтовне опрацювання сучасних вітчизняних і міжнародних наукових джерел, що підтверджує глибоке розуміння автором стану проблеми. Застосування комплексу взаємодоповнюючих методів і використання визначеного обсягу даних забезпечили достатній рівень надійності та достовірності отриманих результатів.

Дослідження реалізовано за принципом поетапності та системності, а результати кожного етапу використовувалися для уточнення подальших напрямів наукового пошуку, що забезпечило логічність і обґрунтованість досягнення поставленої мети.

Кожен з розділів власних досліджень підкріплений публікаціями в фахових журналах. Загалом за результатами роботи опубліковано 11 наукових праць: три статті у наукових фахових виданнях, регламентованих МОН України, три статті в іноземному науковому виданні, індексованому у міжнародній науково метричній базі Scopus, чотири публікації у матеріалах

всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференцій і одна стаття в колективній монографії:

Науковий рівень дисертаційної роботи та підтверджуючих її публікацій відповідає критеріям ступеня доктора філософії.

Наукова робота є фрагментом НДР кафедри громадського здоров'я Полтавського державного медичного університету: «Медико-соціальне обґрунтування оптимізації підходів до управління та організації різних видів медичної допомоги дорослому та дитячому населенню в період реформування галузі охорони здоров'я» (№ держ. реєстрації 0119U102926, термін виконання 2018-2022 рр.) та «Дослідження детермінант здоров'я та наукове обґрунтування підходів до організації медичної допомоги та обслуговування різних контингентів населення у період розвитку системи охорони здоров'я» (Державний реєстраційний номер: 0122У201336, термін виконання 2023-2027 рр.)

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що вперше в Україні: Здійснено медико-соціальне обґрунтування функціонально-організаційної моделі надання медичної допомоги військовослужбовцям під час російсько-української війни, основними інноваційними елементами якої стали: наглядова рада, в яку входять ветерани, родичі військовослужбовців, функції, що через медичну інформаційну систему дозволять визначити задоволеність пацієнтів наданням медичної допомоги, фахівець із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб. Чітко прописані всі етапи надання медичної допомоги з визначенням ЗОЗ і дійових осіб, які виконують ту чи іншу функцію. Модель являє собою єдину систему починаючи від евакуації пораненого і до його лікування в кластерному або надкластерному ЗОЗ. Запропоновано ввести посаду фахівця із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб, на якого покладається супровід пацієнта військовослужбовця на етапах надання медичної допомоги та допомога з

комунікацією з немедичними установами, що дозволить збільшити прихильність до лікування та задовольнить потребу поранених військовослужбовців в повазі та визнанні його служіння. З'ясовані регіональні особливості показників роботи військового госпіталю, а саме зростання потреби в хірургічній та травматологічній допомозі. Розкриті фактори задоволеності пацієнтів медичною допомогою, яка суб'єктивно виявляється в милосерді та дотриманні деонтології з боку медичного персоналу. Виявлені зміни в запитах користувачів сервісів Google серед населення України з початком війни в бік запитів щодо життєвої безпеки, вибору військового госпіталю, а також висока зацікавленість населення у наданні домедичної допомоги. Визначено, що на даний час відсутні нормативно-правові документи, в яких би йшлося про амбулаторну допомогу, саме для військових, як продовження лікування на цьому етапі.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Дисертаційна робота О. М. Корнети виконана на сучасному науково-методичному рівні та базується на достатньому обсязі матеріалу: матеріали Державної служби статистики України, звіт військової частини А3114 за 2011-2023 р.р., 352 анкети пацієнтів, які знаходилися на стаціонарному лікуванні у військовому госпіталі. Опитування НСАНPS містить 29 запитань, 19 з яких є основними щодо критичних аспектів перебування пацієнтів у лікарні (спілкування з медсестрами та лікарями, чуйність персоналу лікарні, чистота та тиша в лікарняному середовищі, спілкування щодо ліків, інформація про виписку, загальна оцінка лікарні та готовність рекомендувати). 26 глибинних інтерв'ю лікарів, які працюють з пацієнтами військовослужбовцями, 199 науково-інформаційних джерел, нормативно-правові акти, що регулюють організацію медичної допомоги військовослужбовцям.

Сучасні наукові методи, що були використані в дослідженні, дозволили в повному обсязі вирішити мету та завдання роботи, які сформульовані чітко і цілком реалізовані у викладених результатах власних досліджень та

висновках. Дослідження проведені на високому науково-методичному рівні, їх результати обґрунтовані, інформативність та достовірність статистично доведена.

Висновки логічно відображають встановлені автором закономірності.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності

О. М. Корнета продемонстрував навички вільного володіння методологією наукової діяльності, адже самостійно визначив мету, завдання дослідження, провів інформаційний пошук та аналіз наукової літератури щодо теми дослідження, розробив програму дослідження та визначив його етапи, обґрунтував вибір напрямку та об'єкту дослідження, здійснив аналіз особливостей і трендів п'ятнадцятирічної динаміки кількості контингенту ветеранів, що потребують медичної допомоги: учасники бойових дій, особи з інвалідністю внаслідок війни, учасники війни в Україні та Полтавській області з 2011 по 2023 рр., організував і провів анкетування репрезентативної групи пацієнтів та медичних працівників, виконав аналіз та статистичну обробку отриманих даних, запропонував, обґрунтував і розробив **функціонально-організаційну модель надання медичної допомоги військовим в умовах російсько-української війни**. Здобувачем зібраний первинний матеріал, проведено статистичний та інформаційний аналіз, систематизовані отримані результати дослідження, сформульовані висновки і рекомендації. У друкованих в співавторстві публікаціях участь дисертанта є визначальною.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що здобувач доповнив теорію соціальної медицини, громадського здоров'я, в частині вчення про здоров'я населення, організації медичної допомоги військовослужбовцям під час війни.

Практичне значення дисертаційної роботи також не викликає сумнівів. результати дослідження є підставою для створення якісно нового підходу до медичної допомоги військовослужбовцям під час війни; розробки

інноваційного комплексу заходів медичної допомоги військовослужбовцям під час війни через введення наглядової ради в складі якої є ветерани, фахівця із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб, в посадові обов'язки якого входить супровід військовослужбовця на етапах лікування. Досягнення дисертаційної роботи дозволяють використовувати логічну модель імплементації моделі медичної допомоги військовослужбовцям під час війни з визначенням її критеріїв та індикаторів з метою оцінки ефективності моделі; доповнення освітніх програм громадського здоров'я, соціальної медицини, сімейної медицини, військової медицини з питань тактичної медицини та організації надання допомоги постраждалим під час війни; введення питань з тактичної медицини, організації надання медичної допомоги військовослужбовцям до освітніх програм підготовки лікарів, медсестер, парамедиків на до- та післядипломному рівні.

Свідченням практичного значення роботи є результати впровадження запропонованих нововведень в практичну діяльність Сумської обласної клінічної лікарні, в освітній процес і наукову діяльність низки медичних вишів, що підтверджується відповідними актами впровадження.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому

Дисертаційна робота Корнети Олександра Миколайовича побудована за традиційною схемою наукових рукописів відповідно до вимог МОН України, викладена літературною українською мовою на 235 сторінках друкованого тексту, в тому числі основний зміст – на 155 сторінках. Робота складається із анотації, вступу, шести розділів власних досліджень, висновків, практичних рекомендацій, списку використаних джерел (199 найменувань, з них 127 – латиницею, 72 – кирилицею) та 5-х додатків. Робота ілюстрована 35 таблицями і 24 рисунками. Назва дисертаційної роботи відповідає її змісту.

В **анотації** стисло викладені українською та англійською мовою найбільш значущі результати роботи.

У **вступі** аргументована актуальність теми наукової роботи, сформульовано мету, завдання дослідження, викладено погляд дисертанта на

наукову новизну та практичну значимість роботи, його особистий внесок, апробацію матеріалів дисертації, публікації.

1. У **першому розділі** дисертантом здійснене логічне та обґрунтоване опрацювання 199 сучасних наукових публікацій зарубіжних та вітчизняних авторів за темою роботи. Автором висвітлені історичні аспекти розвитку організації медичної допомоги під час війни. З'ясовано наявність стандартів підготовки військовослужбовців, санітарів взводів та санітарних інструкторів рот домедичної допомоги на догоспітальному етапі, що медична евакуація є важливим елементом в структурі домедичної допомоги, оскільки впливає на перебіг і ефективність лікування постраждалих військовослужбовців. Встановлено, що військовий госпіталь має мало відмінностей від цивільних лікарень, тому вимір орієнтований на пацієнта є стержневим у наданні медичної допомоги. Вивчений вплив вогнепальної зброї на постраждалих, де особливо небезпечними є осколчасті поранення, глибокі опіки, отруєння фосфорорганічними сполуками, які виділяються з парів вибухів. Окреслені проблеми в організації медичної допомоги військовослужбовцям, які позначаються на якості її надання. Перераховані результати вивчення огляду літератури, задекларовані у висновках сприяють до пошуку оптимізованої холі стичної моделі надання медичної допомоги військовим під час російсько-української війни.

Другий розділ містить ретельний опис дизайну дослідження, який передбачав виконання шести взаємопов'язаних етапів та застосування комплексу адекватних до кожного завдання методів дослідження: системного підходу та системного аналізу, бібліосимантичного, епідеміологічного, соціологічного, медико-статистичного, моделювання. Такий підхід забезпечив послідовність виконання роботи, дозволив отримати репрезентативні за змістом та обсягом результати власних досліджень, опрацювати та систематизувати їх, сформулювати висновки і практичні рекомендації.

У **третьому розділі** дисертантом наведені результати аналізу динаміки контингенту ветеранів, що потребують медичної допомоги. Аналіз

статистичних даних за 2021–2026 рр. підтверджує тенденцію до збільшення чисельності як безпосередніх учасників бойових дій, так і осіб, які отримали інвалідність через війну. З'ясовано, що за звітний період кількість пацієнтів, які проходили лікування в лікарні, зросла на 14,75% порівняно з 2022 роком і була найбільшою серед військовослужбовців, які проходять контрактну службу. Виявлено, що найбільша кількість пацієнтів була серед тих, хто проходить контрактну службу у хірургічному та травматологічному відділеннях: з 533 у 2022 році до 617 у 2023 році (темпи зростання 15,76). У травматології - з 289 до 671 (темпи зростання 132,18). Уточнено, що хірургічні захворювання займають провідні позиції в структурі захворюваності. Середня тривалість лікування пацієнтів у лікарні була найбільшою у неврологічному відділенні – 19,6 у 2023 році. Доведено, що протягом звітного періоду кількість пролікованих у госпіталі порівняно з 2022 роком зросла на 14,75% і була найбільшою у військових, які проходять контрактну службу. Провідні позиції в структурі захворюваності посідають хірургічні хвороби. Середня тривалість лікування хворих в стаціонарі була найбільшою в неврологічному відділенні – 19,6 у 2023 році.

Четвертий розділ роботи присвячений вивченню нормативно-правової бази, яка стосувалася надання медичної допомоги військовослужбовцям, яка законодавчо регламентована і включає різні аспекти її надання: стаціонарну, екстрену допомогу, діяльність військово-лікарської комісії, розподілення ролей виконання обов'язків, в той же час відсутні нормативно-правові документи, які б стосувалися амбулаторної допомоги, саме для військових. В ході дослідження дисертантом встановлено, що стаціонарна допомога військовослужбовцям гарантується наказами МОЗ, МВС, МО, в яких визначається структура, функції роботи лікарень та алгоритм надання медичної допомоги в ЗОЗ. Визначено, що військові дії приносили людські втрати, і в той же час потребували мобілізованих та відновлених бійців для виконання поставлених завдань, для цього Міністерством оборони був створений наказ про військово-лікарську комісію. З'ясовано, що для рівномірного навантаження на заклади охорони здоров'я, МОУ регламентує

наказом розподілення ролей виконання обов'язків надання медичної допомоги військовослужбовцям. Виявлено, що медичне сортування пацієнтів у ситуаціях, коли кількість постраждалих значно перевищує звичайні можливості медичної системи, підпорядковане наказу МОЗ України.

П'ятий розділ приурочений вивченню задоволеності пацієнтів лікуванню в госпіталі та поінформованості населення щодо медичної допомоги військовослужбовцям. Для цього дисертантом був проведений факторний наліз та вивчення попиту населення через інструмент «Google trend». Опитування пацієнтів військового госпіталю показало, що основними компонентами факторного аналізу, які впливали на задоволеність пацієнтів з боку медичного персоналу були: «Деонтологія» і «Милосердя». В той же час з боку пацієнта - «Відповідальність за своє здоров'я» і «Прихильність до лікування». Встановлено, що запит користувачів Google населення України з початком війни змінився в бік життєвої безпеки, вибору військового госпіталю, перевага якому залежить від потужності, можливостей та етапу надання медичної допомоги – на початку евакуації обирається найближчий Військово-медичний клінічний центр Північного регіону, і доліковування проводиться у більш віддалених від військових дій локаціях, таких, як Львівський обласний госпіталь ветеранів війн та репресованих ім. Ю. Липи. З'ясовано, що високим попитом користується у населення надання домедичної допомоги, оскільки це питання стосується не лише військовослужбовців, але і цивільних жителів, які ризикують під час повітряної тривоги потрапити під ворожий обстріл і бути пораненими.

Отримані на попередніх етапах дослідження дані стали підґрунтям для розробки і представлення у шостому розділі оптимізованої функціонально-організаційної моделі надання медичної допомоги військовим в умовах російсько-української війни, кінцевою метою якої є повернення військовослужбовця в суспільство працездатним, яка включає суб'єкт та об'єкт управління з чітко встановленими функціями на кожному з етапів її надання, концептуально вирішена проблема взаємодії між ЗОЗ, вплив суб'єкта управління – КМУ та ряду міністерств. Експерти надали високу

оцінку запровадження моделі на практиці, від $9,2 \pm 1,0$ до $9,9 \pm 0,8$, що в цілому сприятиме виконанню поставлених меті.

Запропоновані нововведення мають безперечну наукову та практичну цінність, їх реалізація матиме суттєвий медичний і соціально-економічний ефект.

Висновки і практичні рекомендації повністю відповідають поставлених меті та завданням, змістовні, достовірні, конкретні, ґрунтуються на результатах проведених досліджень.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці

Результати дослідження, які представлені в наукових публікаціях та дисертаційній роботі здобувачки, можуть бути рекомендовані для широкого використання у практичній діяльності лікарів-організаторів, медичних працівників закладів первинної та спеціалізованої медичної допомоги. Основні положення дисертації можуть бути впроваджені в освітній процес для підготовки лікарів та медичних сестер/братів у закладах вищої медичної освіти України на до- та післядипломному рівнях.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача

Дисертаційна робота О. М. Корнети, як і будь-яка наукова робота, містить певні дискусійні моменти та недоліки, висвітлення яких сприятиме більш повній та об'єктивній характеристиці результатів виконаного дослідження, але не впливають на загально позитивне враження від роботи.

Принципових **зауважень** до змісту та оформлення дисертації немає. Проте є окремі побажання некритичного характеру, а саме:

- Зустрічаються стилістичні та граматичні помилки; громіздкі таблиці, які варто було б винести в додатки.

У ході ознайомлення з дисертаційною роботою виникли **запитання** для дискусії:

1. Ви в своїй моделі говорите про якість, як кінцевий результат її впровадження, підкажіть, будь ласка, що саме Ви маєте на увазі?

2. В науковій новизні ви вказали, що пропонуєте посаду фахівця із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб, які функції Ви на нього покладаете?

Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності

За результатами аналізу матеріалів дисертаційної роботи Корнети Олександра Миколайовича «Медико-соціальне обґрунтування оптимізованої функціонально-організаційної моделі надання медичної допомоги військовим в умовах російсько-української війни» та представленого експертного висновку про перевірку тексту не було виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертаційне дослідження Корнети Олександра Миколайовича на тему «Медико-соціальне обґрунтування оптимізованої функціонально-організаційної моделі надання медичної допомоги військовим в умовах російсько-української війни», виконане в Полтавському державному медичному університеті під керівництвом докторки медичних наук, професорки Голованової Ірини Анатоліївни та представлене на здобуття ступеня доктора філософії у галузі 22 «Охорона здоров'я», спеціальності 222 «Медицина», є цілком завершеною, самостійно виконаною науковою роботою, яка вирішує актуальне науково-практичне завдання і суттєво доповнює теорії соціальної медицини, громадського здоров'я, в частині сучасних знань щодо удосконалення організації медичної допомоги військовим в умовах російсько-української війни

Дисертаційна робота Корнети Олександра Миколайовича «Медико-соціальне обґрунтування оптимізованої функціонально-організаційної моделі надання медичної допомоги військовим в умовах російсько-української війни» виконана на високому науково-методичному рівні і за своєю актуальністю, обсягом виконаного дослідження та вагомістю отриманих результатів, достовірністю основних положень, висновків, науковою новизною та практичним значенням повністю відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 №44 та Постанови Кабінету

Міністрів України від 19 травня 2023 №502 щодо здобуття ступеня доктора філософії і вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом МОН України від 12.01.2017 №40, рекомендується до офіційного захисту у разовій спеціалізованій раді в галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина».

Офіційний рецензент:

**Доцент кафедри громадського здоров'я,
менеджменту та медичної експертизи
Полтавського державного
медичного університету МОЗ України,
кандидат медичних наук, доцент**

Наталія ЛЯХОВА